

Троян О.В.

асистент кафедри обліку та аудиту

Запорізька державна інженерна академія

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Троян О.В. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності автомобілебудівних підприємств України. У статті проаналізовано діяльність автомобілебудівної галузі України, визначено тенденції розвитку ринку, виявлено проблеми, що уповільнюють розвиток підприємств та окреслені можливі перспективи розвитку автомобілебудування.

Троян О.В. Проблемы и перспективы развития инновационной деятельности автомобилестроительных предприятий Украины. В статье проанализировано деятельность автомобилестроительной отрасли Украины; определены тенденции развития рынка, выявлены проблемы, которые замедляют развитие предприятий и обозначены возможные перспективы развития автомобилестроения.

Troyan O. Problems and prospects of development of innovative activity of motor industry enterprises of Ukraine. There is the analyzed activity of motor industry of Ukraine in the article, tendencies are certain in market development; educed problems, which slow development of enterprises and the possible are marked.

Вступ. Машинобудування є комплексною галуззю, яка базується на використанні надбань і досягнень різних галузей (хімічної, енергетичної, легкої, металообробної тощо), складає основу розвитку промисловості та відіграє вирішальну роль з огляду на стратегічні аспекти розвитку держави.

Щодо машинобудування, то на сьогодні в цій галузі в Україні працює приблизно дві тисячі підприємств, які складають основу системи господарювання в Україні. Від рівня розвитку машинобудування безпосередньо залежать показники ефективності промислового виробництва, матеріалоємність валового внутрішнього продукту держави, продуктивність праці тощо[1].

Постановка завдання. Мета даної статті полягає у дослідженні та узагальненні основних тенденцій розвитку ринку автомобілебудування України. Обґрунтування пріоритетності для промисловості України автомобільної галузі, перспектив її розвитку, необхідність інтенсивного впровадження інноваційних розробок у виробничі процеси, а також забезпечення довгострокової державної підтримки.

Проблемам розвитку інноваційної діяльності машинобудівного комплексу України в цілому та автомобілебудування зокрема присвячено праці вітчизняних науковців В. Гейця, С. Гриньова, Б. Данилишина, А. Кінах, В. Семиноженко, Н.Тарасової, Л. Федулової та ін. Незважаючи на наявність великої кількості наукових робіт, ще й досі не вироблено єдиної політики щодо

стратегії інноваційного розвитку підприємств, принципів стратегічного управління науково-дослідними інституціями. Відсутні розробки щодо формування стратегії, визначення та оцінки науково-технічного потенціалу автомобілебудівних підприємств як основи їх організаційного розвитку.

Результати. Загальновідомо, що в умовах глобалізації та інтеграції для ефективного функціонування економіки країни її промисловий комплекс повинен перебувати на високому рівні розвитку. Особлива роль машинобудування полягає в тому, що з ним пов'язаний якісний переворот у техніці та прискорення темпів НТР; інтенсифікація економічного розвитку та підвищення продуктивності праці як за рахунок постійного технічного прогресу в самій галузі, так і за рахунок забезпечення всіх галузей господарства найсучаснішими засобами перевезення. Тому саме за рахунок інноваційного розвитку машинобудівної промисловості можна значно підвищити рівень економіки України, що є дуже актуальним на сучасному етапі.

У наш час машинобудування служить основою економіки будь - якої країни та відіграє вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази господарства. У сучасних умовах йому належить виключно важлива роль у прискоренні науково-технічного прогресу. Випускаючи засоби виробництва для різних галузей народного господарства, машинобудування забезпечує комплексну механізацію та автоматизацію підприємства. Рівень промислового розвитку будь - якої країни залежить від стану машинобудування, адже ця галузь постачає засоби виробництва для інших галузей народного господарства [2].

Згідно з аналізом структури реалізації продукції провідних галузей промисловості України за період з 2007 по 2010 р. зменшилась питома вага переробної промисловості в цілому на 2,7%, зокрема реалізації продукції машинобудування - на 2,3% [3].

У структурі промислового виробництва країни питома вага машинобудування займає близько 14%, що набагато нижче, ніж в економічно розвинутих країнах, де вона сягає 30 – 50% [4]. Отже, від розвитку цієї галузі промисловості залежить, чи зможе Україна зайняти провідне місце серед країн, що володіють високотехнологічною промисловістю.

Автомобілебудування, як складова машинобудівної галузі, вважається однією з основних галузей промисловості світу та є однією із пріоритетних галузей вітчизняної промисловості, яка сприяє розвитку інших галузей, забезпечує стійкий ріст зайнятості населення, підвищує товарообіг, зміцнює грошову систему, зумовлює потребу в продукції багатьох інших галузей промисловості. За оцінками дослідників, одне робоче місце у автомобілебудуванні створює 7-8 робочих місць у таких суміжних галузях, як металургійна, нафтопереробна, електротехнічна та інші.

Для визначення тенденцій розвитку автомобілебудівної галузі необхідно провести оцінку її діяльності. Розвиток провідних держав світу на початку XXI століття свідчить, що правильно обрана стратегія розвитку автомобілебудівної галузі як пріоритетної сприяє значною мірою росту економіки та зайнятості

населення. Це підтверджує досвід таких країн, як Чехія, Польща, Туреччина та інших, які зробили ставку на забезпечення потреб транспортної системи держави за рахунок автотранспортних засобів власного виробництва, що сприяло зростання показників економіки в цілому.

Частка українського автопрому у ВВП країни в 2009 році складає 0,75 %. За 10 місяців 2010 року українським автопромом вироблено 63 тис. 209 од. автотранспортних засобів, з них: легкові автомобілі - 56 тис. 818 од. (- 7%); вантажні автомобілі - 4 тис. 265 од. (+113%); автобуси - 2 тис. 126 од. (+133%), що в цілому на 1,3% менше ніж за аналогічний період 2009 року.

Як свідчать дані табл. 1, темпи ростання обсягів виробництва легкових авто були максимальними у 2003 році і становили 204,37%. Згідно з даними Держкомстату, обсяги виробництва легкових авто щороку інтенсивно зростали до 2009 року. Найбільший показник спаду обсягів виробництва спостерігався у 2009 році і становив - 82,71%.

На сьогодні автопарк України становить більше 9 мільйонів одиниць.

Таблиця 1 - Виробництво легкових автомобілів в Україні [3]

Роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяги виробництва, тис. шт.	35,4	48,1	98,3	174,0	192,0	224,81	267,0	380,0	65,7
Темп росту обсягу виробництва, %	-	135,88	204,37	177,01	110,34	117,09	118,77	142,32	-82,71

Найбільшими автовиробниками у 2010 році були такі вітчизняні підприємства як, ЗАТ "ЗАЗ" (34044 шт. - 53,86%), Корпорація "Богдан" (16367 - 25,89%), ЗАТ "Єврокар" (5651 - 8,94%), ВАТ КрАСЗ (5189 - 8,21%). Отже найстійкіші позиції на ринку автомобілебудування у 2010 році займали ЗАТ "ЗАЗ" та корпорація "Богдан".

На жаль, в Україні забувають, що автомобілебудування є наукомісткою галуззю, і що саме автомобілебудування є потенційно значним замовником науково - дослідних і дослідно - конструкторських робіт. Ми маємо орієнтуватися на західні автомобільні компанії, які витрачають на дослідницькі розробки близько 5% від обсягу продажів. Розширення виробництва автомобілів в Україні може дати поштовх до розвитку прикладних дослідно-конструкторських розробок.

Україні сьогодні потрібна модернізація автомобілебудівних заводів, їх технічне переоснащення з використанням сучасних технологій і значне підвищення за рахунок цього якості машин і їх конкурентоспроможності. Унаслідок падіння ринку автомобілебудівні підприємства змушені оптимізувати витрати, в тому числі й за рахунок скорочення чисельності працівників, хоча для забезпечення належного попиту на продукцію на внутрішніх і зовнішніх ринках підприємствам необхідно впроваджувати

інноваційну модель розвитку, використовуючи новітні технології та інвестуючи значну кількість коштів, які б дозволили модернізувати підприємства та втілити нові технології у життя. Необхідно налагодити виробництво сучасних та економних автомобілів. Спеціалізацію і кооперування виробництва в автомобілебудуванні потрібно орієнтувати на вітчизняні підприємства, створювати замкнуті цикли виробництва у середині країни.

Наразі в Україні спостерігається тенденція недостатнього фінансування інноваційної діяльності, що зводить інноваційну діяльність до вдосконалення вже існуючих прототипів. До основних чинників, що стримують інноваційну діяльність, відносять нестачу власних фінансових коштів і високу вартість нововведень.

Виробництво нових конкурентоспроможних моделей автомобілів та автобусів, впровадження ресурсозберігаючих, екологічно чистих інноваційних технологій дасть змогу зменшити матеріалоемність готової продукції на 12-18 відсотків, обсяги енергоспоживання виробництва - на 20 відсотків; виключити застосування у виробництві токсичних матеріалів; перейти на безвідходні технології; підвищити надійність і довговічність продукції; удосконалити сервісну мережу. Підвищення конкурентоспроможності забезпечуватиметься шляхом впровадження новітніх високопродуктивних технологій та обладнання для виробництва автомобільної техніки, комплектувальних виробів, вузлів, агрегатів і запасних частин [5].

Перехід автомобільної галузі України на інноваційну модель розвитку, передусім, залежить від державної підтримки. Сучасна стратегія державної промислової політики України в галузі машинобудування передбачає зростання темпів випуску наукоємної продукції високого технологічного рівня і виробництва нової конкурентоздатної продукції.

Наразі представлений проект державної цільової економічної програми розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 року. Основними завданнями програми є: освоєння у виробництві нових поколінь моделей автотранспортної техніки і розвиток власного виробництва автомобільних компонентів, які використовуються у виготовленні автотранспортної техніки. З метою виконання поставлених завдань пропонується реалізувати такі заходи [5]:

- провести модернізацію існуючих та створити нові виробництва з використанням енергозберігаючих та екологічно безпечних сучасних технологій та обладнання;
- освоїти виробництво нових моделей і поколінь конкурентоспроможної продукції, застосувати матеріали та комплектуючі виробів з новими властивостями;
- забезпечити тісну взаємодію науково-технічних організацій і підприємств автомобілебудування з науковими установами України для вирішення проблем створення нових матеріалів і технологій;

- проводити єдину технічну політику, яка має передбачати координацію науково-технічних робіт у створенні виробництва нової продукції, впровадженні новітніх технологій та устаткування.

Для переходу галузі на інноваційну модель розвитку можна запропонувати такі заходи:

- впровадити заходи із залучення вітчизняного наукового інтелекту для створення національних технологій в автомобільній промисловості;

- розробити стратегію державної політики в галузі автомобілебудування, яка б забезпечувала виробництво нових конкурентоспроможних зразків техніки, підвищення якості й ефективності виробництва з орієнтацією на потреби внутрішнього та зовнішніх ринків;

- довести важливість розвитку автомобілебудування із використанням новітніх технологій та відбудови його на засадах технологічної й економічної самодостатності.

Таким чином, сучасна стратегія державної підтримки промислової політики України в автомобільній галузі повинна орієнтуватися на зростання темпів наукомісткої продукції високого технологічного рівня і впровадження високотехнологічних інновацій у розбудову цієї галузі.

Результати проведеного аналізу свідчать про негативні зрушення у автомобільній галузі, що є наслідком значної низки проблем, з якими стикаються підприємства галузі і та які уповільнюють їх розвиток. Насамперед слід виділити такі проблеми [6]:

- низький рівень платоспроможності населення не дає можливості задовольнити у повному обсязі внутрішній попит на ринку продукції автомобілебудування та обмежує попит на вітчизняну продукцію;

- для забезпечення підготовки кадрів відповідної кваліфікації в необхідних масштабах потрібне тісне співробітництво освітніх установ із роботодавцями;

- недостатній рівень розвитку кредитної системи й ринку цінних паперів;

- українська державна політика в напрямку створення промислових зон із пільговим оподаткуванням залишається непослідовною, а пільги найчастіше скасовуються ще до закінчення терміну їх дії;

- недостатній рівень платоспроможності товаровиробників, що негативно впливає на фінансово-економічний стан підприємств галузі;

- низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств, залежність вітчизняних підприємств від поставок вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн, насамперед з країн СНД;

- недостатній контроль з боку держави за діяльністю монополістів і посередників, що призводить до значного зростання вартості матеріалів, енергоресурсів та комплектуючих виробів.

Основним напрямом розвитку автомобілебудівної промисловості України має бути значне підвищення якості її продукції із використанням наукових і технічних досягнень. За рахунок інноваційного розвитку автомобілебудування Україна зможе реалізувати конкурентоспроможну продукцію як на

національному, так і на світових ринках (переважно вантажні автомобілі), що забезпечить вихід України в міжнародне економічне співтовариство.

Висновки. Аналіз стану машинобудівної галузі в Україні та виокремлення у її складі автомобілебудування дозволили встановити, що розвиток автомобілебудування не відповідає стратегії сталого розвитку держави. Можна виділити такі основні завдання розвитку автомобільної галузі України: створення сучасної спеціалізованої, здатної до саморозвитку, галузі з виробництва конкурентоспроможної продукції шляхом розвитку тих, що існують, та організацією нових виробництв автомобільної техніки, комплектуючих і запасних частин; освоєння нових видів продукції; збільшення експортного потенціалу продукції автомобілебудування; створення нового й ефективного використання існуючого наукового потенціалу України; впровадження енергозберігаючих ресурсів і екологічно чистих технологій; забезпечення випереджаючих темпів збільшення продуктивності праці; створення нових робочих місць.

У зв'язку з цим уряд повинен сформулювати інноваційну стратегію автомобільної галузі України, докласти максимальні зусилля для стимулювання інвестиційної діяльності машинобудівників. Для чого, насамперед необхідно надати підприємствам всілякі податкові пільги на проведення масштабних проектів з модернізації виробничих потужностей. Для стимулювання розвитку виробництва необхідно забезпечити вітчизняних виробників державними замовленнями, у тому числі й на інноваційну продукцію. Крім того, необхідно істотно збільшити фінансування вітчизняної науки, без якої заяви про інноваційний прорив залишаться лише на папері.

Список літератури:

1. Маркова Ю.В. Фактори впливу на виробничо-інноваційну стратегію машинобудівних підприємств / Ю.В. Маркова // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 12. - С. 128 - 135.
2. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / Під заг. ред. Б.М. Данилишина. - Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. - 308 с.
3. Держкомстат України [Електронний ресурс]. - режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. ІА "Агенство промислової політики" [Електронний ресурс]. - режим доступу: <http://www.minprom-ua/news>
5. Про схвалення Концепції розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів у період до 2015 року [Електронний ресурс]. - режим доступу: <http://www.gdo.kiev.ua>.
6. Новий курс: Реформи в Україні. 2010 - 2015. Національна доповідь / за заг. ред.. В.М. Гейця [та ін.]. - К.: НВЦ НБУВ, 2010. - 232 с.

Ключові слова: машинобудування, інноваційний розвиток, стратегія, інноваційного розвитку, ринок продукції автомобілебудування, автопарк, структура ринку, конкуренція.

Ключевые слова: машиностроение, инновационное развитие, стратегия инновационного развития, рынок продукции автомобилестроения, автопарк, структура рынка, конкуренция.

Keywords: machine-building industry, innovative development, strategy innovative development, market of products of motor industry, auto park, market structure, competition.